

MIKES LILI

A terhességmegszakítás normatív rendszerek szerinti megítélése

A terhességmegszakítás kérdése a mai napig megosztja a társadalmat. Egyesek egyszerűen morális okokból, mások vallási meggyőződésük miatt utasítják el. A jogi szakirodalom – összhangban a törvényi szabályozással – a pro choice irányzat képviselői vannak többségben. Vannak azonban olyan pro life irányzat mellett érvelő szerzők, akik a magzat élethez való jogát hirdetik. Legújabb vita-forrásként az Alaptörvény szövege szolgál, amely kifejezi a magzati élet védelmének igényét.

Véleményem szerint a kérdés jogi megítélése egyértelmű és helyes. Emellett elismerem és elfogadom az erkölcsi és/vagy vallási alapon történő elutasítást. Úgy vélem, ebben a kérdésben nem mondható ki „egyetlen igazság”. A társadalom rendjének biztosításához ugyanis az eltérő minőségű normák együtt hatása szükséges. Ezért egy kérdést nem lehet csak vallásos vagy csak erkölcsi alapon megítélni, hiszen a jog kényszerítő ereje szükségképpen érvényesül.

A tanulmány célja annak bemutatása, hogy – különbségeik ellenére – az egyes normarendszerek által képviselt álláspontok a gyakorlatban nem zárják ki egymást. Ennek alapja pedig a normatív rendszerek eltérő szerepe a társadalmi életben. Megfelelő érvényesülésükhöz azonban szükséges az egyes rendszerek fogalmi tisztázottsága és koherens működésének biztosítása.

1.A normatív rendszerekről általában

Az ember ősidőktől fogva társas lény, együttéléseit fejlettebb fokon társadalom elnevezéssel illetjük. A társadalom csak akkor állhat fenn, ha benne rend uralkodik, amelyet társadalmi szabályok határoznak meg. Ezek a szabályok tehát az emberi cselekvések külső kontrolljaként szolgálnak.¹

A kezdeti együttélés alatt, amikor még az állam nem létezett, kényszerhatárolom hiányában a rendet az emberek erkölcsi érzése alapján, illetve vallási kényszer segítségével próbálták megteremteni. A központi hatalom megjelenésével ezeket a már kialakult és bevált szabályokat igyekeztek kényszerítő erővel betartatni, így azok lassan jogi normákká váltak. Eközben megindult az állam jogszabályképző tevékenysége is, amellyel új normák jöttek létre. Az ősi római társadalom normarendszere is e három norma-típusból tevődött össze: a *fas* (isten eredetű), *mos* (erkölcsi eredetű) és a *ius* (jogi) szabályokat tartalmazta.²

¹ BÁNK JÓZSEF: *Kánoni jog I.* Budapest, 1960. 40.p.

² MOLNÁR IMRE – RAKAB ÉVA: *Római jog, Szeged, 2008, 25.p.*

A *fas* szabályai alatt értettek a rómaiak minden olyan magatartást, ami az isteneket nem sértette. Aki ezt nem tartotta be, azt *sacer esto* (átkozott legyen) szankcióval sújtották, aminek következménye a társadalomból való kiközösítés volt.

A rómaiak a *mos* alatt az erkölcsi normák összességét értették. Ezek a normák két csoportra bonthatók: egy részük az államháttér kialakulása előtt jött létre, másik részük a jogrendszer kialakulását követően önálló normarendszerként élt tovább, amely újabb szabályokkal is bővült. Ide tartoztak például a házasságban élők nemi erkölcsi életére vonatkozó előírások is. A *fas* és *mos* szabályok nagy részét a császárkorban a *ius* normarendszere magába olvasztotta.³ A *ius* etimológiája szintén alátámasztja annak isteni eredetét. Amennyiben azt a *yaus*, szanszkrit kifejezésből eredeztetjük, jelentése: szent, isteni, vallásos.⁴

2. A jogi normák kapcsolata a vallásos és az erkölcsi szabályokkal

A normatív rendszerek fő rendeltetése – a társadalmi rend megőrzése – napjainkig változatlan, csak a szabályozási mód és az említett normarendszerek közötti hangsúly változása figyelhető meg. A jogi normák körének bővülésével a vallásos és erkölcsi szabályok egyre inkább háttérbe szorultak.

A jog, mint legkésőbb megjelent normarendszer, a már meglévő vallási és erkölcsi magatartásokra épült. Később természetesen – az újabb társadalmi kihívásokra válaszolva – önálló tételekkel bővült, de sosem vált teljesen függetlenné a megelőző normarendszerektől. Ennek a kapcsolatnak az alapja – véleményem szerint – a társadalmi felhatalmazás a hatalom jogalkotási tevékenységére. A jogszabályok érvényessége tehát függ attól, hogy visszavezethetők-e az emberek értékítéletére, amely lehet morális és/vagy vallásos eredetű. A jog tehát szükségszerű kapcsolatban áll a másik két normarendszerrel. Az alábbiakban ezeket a kapcsolódási pontokat igyekszem meghatározni.

A jog és az erkölcs kapcsolatának elemzésére a *ius-iustitia* fogalom pár öszszvetését hívom segítségül. Szent Ágoston *De civitate Dei* című munkájában a Cicero-féle állammeghatározás felújításával a *ius* és *iustitia* szoros összetartozását hangsúlyozta.⁵ A jog és az igazságosság nem mindig esik egybe, ugyanis a jog az igazságosságnak csupán a tárgya. A jogszabály – mint írott jog – további távolodást eredményez a *iustitia* ideájától, hiszen az általa alkalmazott szabályozási mód általános jellege csökkenti az individuális elbírálás lehetőségét. A „*summum ius summa iniuria*” tétele is figyelmeztet a kazuisztikus jogalkotás ve-

³ MOLNÁR – LAKAB 2008, 25-26. pp.

⁴ BÁNK, 1960, 41. p.

⁵ FÉLEGYHÁZY JÓZSEF: *Werbőczy Hármaskönyve és a kánoni jog*. Budapest: 1942, 45.p.

szélyeire. A jognak tehát ebben a relációban fontos közvetítő szerep jut, amelyvel az elvi *iustitia* és a tényleges rend közötti harmónia biztosítását szolgálja.⁶

A jogi és a vallásos normarendszer kapcsolatát a *természetjogi* eszméken keresztül igyekszem megközelíteni. A természetjog elnevezés helyett egyesek ezt a jogot „*ius divinum*”-nak, mások „igazi emberi jognak”, illetve az „egészemberiség jogának” nevezik. Az elnevezésbeli különbségek ellenére fő funkciója azonos: a tárgyi, pozitív jog forrásaként annak érvényességi biztosítója. A természetjog egyidős magával az emberiséggel. Szembenállása a tételes joggal már Szókratész Antigonéjában is megjelent.⁷ „A természetjog legáltalánosabban, tárgyi értelemben az Istentől az ember természetébe oltott és az ész által kihirdetett jog.”⁸ XI. Pius pápa szerint: „a természetjog a Teremtő által az ember szívébe írt olyan jog, amelyet a bűn és szenvedély által el nem vakított értelem onnan kiolvashat”. Alanyi értelemben pedig erkölcsi hatalom annak igénylésére, ami természeténél fogva az embert megilleti. A természetjog forrása a *lex aeterna*, az örök törvény. Ezt fejezi ki Manser természetjogról alkotott fogalma, amely szerint az a világkormányzásnak a programja Isten részéről. A természeti törvény (*lex naturalis*) tehát az örök törvény megjelenési formájaként annak mintegy visszfénye.

A *lex aeterna* felosztatható természetes és természetfeletti szférára. A természetes szférához tartozik a *lex naturalis*, a *lex civilis* és a *ius gentium* (nemzetközi jog). A természetfeletti szférához a *lex divina*, vagyis a kinyilatkoztatott isteni törvény és a *lex ecclesiastica*, vagyis az egyházi törvény, amely az isteni jogot hitelesen magyarázza. Így minden egyházi törvény a *lex divina* és a *lex aeterna* oltalma alatt áll.⁹ Szent Ágoston is kifejtette, hogy a *lex aeterna* nagyobb a *lex temporalis*nál (időleges, emberi törvény). Az állam célja tehát alattvalói jólétén túl Isten igazi dicsőségét szolgálni.¹⁰ A *lex aeterna* tehát végső forrása mind a *ius civilis*nek, mind a *ius ecclesiasticának*. A természetes és természetfeletti szféra elkülönítése azonban itt is jelzi a két normarendszer eltérő rendeltetését.

3. A magzati élet normatív rendszerek szerinti megítélése

A magzati élet minősítésének kérdése meghatározza az egyes normarendszerek terhelességmegszakításról alkotott nézeteit. Orosz Gábor fogalmazta meg, hogy a legtöbb vallás egyetért abban, hogy „*valamiből nem válik valaki*”.¹¹

⁶ BÁNK, 1960, 48. p.

⁷ BÁNK 1960, 52-53. pp.

⁸ BÁNK:1960, 53. p.

⁹ BÁNK 1960, 53-55. pp.

¹⁰ FÉLEGYHÁZY 1942, 46. p.

¹¹ Forrás: <http://lutheran.hu/cikk/hol-kezd%C5%91dik-az-emberi-%C3%A9let-%E2%80%93-interj%C3%BA-d-orosz-g%C3%A1bor-viktorral> (2014. 12. 04.)

A jogi megítélés vonatkozásában fontos előkérdés a jogképesség kezdete, a jogalkotó ugyanis ezzel szükségképpen dönt a méhmagzat jogi helyzetéről.

3.1. Jogképesség és annak egyházi fogalma

„valahányszor a méhmagzat érdekeiről van szó, őt úgy kell védelemben részesíteni, mintha már élő ember volna”

/Paulus D. 1. 5. 7./

Már az ősi rómaiak is megállapították, hogy a személyiség az élveszületéssel kezdődik. A már megfogant, de még meg nem született gyermeknek alapvetően nem lehettek jogai. Bizonyos esetekben azonban fictióval (valótlan, képzelt tényállás) – ha érdekeinek védelméről volt szó – úgy tekintették, mintha már megszületett volna. Így az apa halála után született gyermek örökölhetett (postumus), de ha halva született, úgy tekintették, mintha meg sem fogant volna. A méhmagzat részére gondnokot is rendelhettek, hogy öröklési jogát biztosítsák.¹²

Hatályos jogunkban a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) 2:2§ (1) bekezdése szerint „A jogképesség az embert, ha élve születik, fogamzásának időpontjától illeti meg”.

A magzat jogalanyisága feltételes: az élve születés feltételétől függ, ez esetben azonban visszahat a fogamzás időpontjára. Ha a magzat élve születik, jogképessége a fogamzás időpontjára visszahat, ha pedig az élveszületés nem következik be, a jogképesség szempontjából olyannak kell tekinteni, mintha meg sem fogant volna.

A fogamzás időpontjának megállapítására a Ptk. egy megdönthető vélelmet állít fel, amely szerint a fogamzás időpontjaként a születéstől visszafelé számított 300. napot kell tekinteni azzal, hogy a születés napja a határidőbe beleszámít. A fogamzástól az élveszületésig terjedő időszakban a méhmagzatot nem lehet személynek tekinteni. A jelenlegi, hatályos jogi szabályozás és bírói gyakorlat alapján állítható, hogy a méhmagzat csak élveszületés esetén válik személlyé, és csak élveszületését követően fog rendelkezni a személyt megillető jogokkal és kötelezettségekkel.¹³

A római katolikus egyházjogban minden emberi személynek van egy bizonyos alapvető jogképessége és így egyes elidegeníthetetlen jogok hordozója. Természetes személynek az egyház jogrendjében a megkeresztelt embereket, vagyis az egyház tagjait nevezzük, hiszen ők képesek az egyházi közösségben

¹² MOLNÁR – JAKAB 2008, 115-116. pp.

¹³ BESENYEI LAJOS – BÍRÓ GYÖRGY: Személyek joga. Miskolc 2007, 28-30. pp.

jogok és kötelezettségek alanyaivá válni. Nekik van tehát ún. általános jogképességük, amelyet egyes szerzők a világi jogrend állampolgárainak jogi helyzetéhez hasonlítanak. Megjegyzendő, hogy egyes szerzők – pl. Bánk József – a konkrét jogok gyakorlásának lehetőségét nevezik jogképességgnek. Ez a jogképesség tágítható és szűkíthető, vagyis lehetséges a korlátozott jogképesség.¹⁴

Bánk József meghatározása szerint „a jogviszony alanyai azok a lények, akik között a jogviszony fennáll. Jogviszony alanya csak olyan lény lehet, aki megfelelő tudattal és akarati képességgel rendelkezik. Az ilyen tulajdonságokkal felruházott lényt személynek nevezzük.”¹⁵

Látható tehát, hogy az egyházjogban sem rendelkezik jogalanyisággal a meg nem született ember. Erdő Péter „emberi személyekről” beszél, majd a természetes személyeket – akik általános jogképességgel rendelkeznek – úgy határozza meg, mint a megkeresztelt egyháztagekat Bánk József pedig a jogalanyiság feltételeként a „megfelelő tudati és akarati képességet” nevezi meg, amely szintén csak a már megszületett személyek esetében állhat fenn.

Werbőczy Hármaskönyvében felvetette a kérdést: hozhat-e a világi törvényhozó hatalom az Egyház életére vonatkozó, tehát a kánonjog területébe tartozó jogi intézkedéseket? Ezzel kapcsolatban megállapította, hogy a világi jogszabályoknak hatálytalanító ereje van az olyan kánonjogi törvényekkel szemben, amelyek tisztán világi ügyekre vonatkoznak.¹⁶

Mivel az egyházi jog hatálya alá csak az egyház tagjai tartoznak, a nem megkeresztelték viszonyai tisztán világi ügyeknek minősíthetők, így azok a világi jogrendszer hatókörébe tartoznak.

3.2. A magzatelhajtás törvényi tényállása és egyház(jog)i megítélése

A római katolikus egyházi jog büntetőjoga körében szabályozza a magzatelhajtás büntetendő cselekményét. Ezért a világi és egyházi tényállás összevetését megelőzően a büntetőjog, az erkölcs és az egyházi büntetőjog főbb jellemzőit és összehasonlítási pontjait vizsgáltam. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) 163. §-a határozza meg a magzatelhajtás törvényi tényállását. A bűncselekmény jogi tárgya az emberi magzat élete, valamint a terhes nő élete és testi épsége. E két védendő érték viszonyát illetően – ismét az alkotmányos büntetőjog elvének fényében – véleményem szerint az emberi élet és méltóság, mint alkotmányos alapjog primátusa feltétlenül érvényesül a magzati élet védelmi, mint államcél mellett.

¹⁴ ERDŐ PÉTER: *Egyházjog*. Budapest 1991, 99-100. pp.

¹⁵ BÁNK 1960, 337-338. pp.

¹⁶ FÉLEGYHÁZY 1942, 93-95. pp.

A bűncselekmény elkövetési tárgya az emberi magzat, amely a női és férfi ivarsejt egyesüléséből létrejött, az anyaméhben kifejlődő magzat.¹⁷ Magzatnak minősül a megfogant és az anyaméh szövetébe beágyazódott petesejtből az anyaméhben kifejlődő és élő életképződmény, a születési folyamat megindulásáig, függetlenül annak korától és életképességétől.

Az elkövetési magatartás a magzat elhajtása („más magzatát elhajtja”) vagy elhajtása („aki magzatát elhajtja vagy elhajtja”). Elhajtás lehet minden olyan, a terhesség megszakítására irányuló emberi (mesterséges) beavatkozás, amelynek következtében a magzat elpusztul vagy elpusztulhat (nyitott törvényi tényállás).

A bűncselekmény eredménye a magzat halála, amellyel kapcsolatos elhajtó magatartás csak abban az esetben tényállásszerű, ha a közötté és az eredmény között okozati összefüggés áll fenn. Emberölésként minősül viszont a cselekmény abban az esetben, ha magzatelhajtásra irányuló szándékkal történő koraszülés mesterséges előidézésével életképes magzat jött világra, akinek elpusztítása végett további cselekményt valósítanak meg.

A bűncselekmény elkövetője tettesként lehet bárki más, aki a terhes nő magzatát elhajtja, vagy a terhes nő, aki saját magzatát elhajtja, vagy mással elhajtja.

A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. Az elkövető tudatának át kell fogni a nő terhességével kapcsolatosan az elkövetési tárgy „magzat minőségét”, és a magatartásnak a magzat elpusztítására való alkalmasságát.

A jogellenesség hiánya a terhesség megszakítására irányuló szándék esetében is kizárja a bűncselekmény megvalósítását. A jogellenesség hiánya állapítható meg a végszükség vagy a jogszabály engedélye esetében. Végszükség a terhes nő életét veszélyeztető, egészségét súlyosan veszélyeztető helyzetben, sürgő szükségéből történő orvosi beavatkozás (műtét) kapcsán fordulhat elő. Jogszabály engedélye alapján végezhető el a terhesség megszakítása a Magzatvédelmi törvény szabályainak megfelelően.¹⁸

A büntetőjogi szabályozás tehát láthatóan elkülöníti az emberi és a magzati élet fogalmát. Míg az emberölés jogi tárgya az emberi élethez fűződő társadalmi érdek, illetve az emberi élet személyhez kötött (individuális) értéke, addig a magzatelhajtás deliktumának jogi tárgya az emberi magzat élete, valamint a terhes nő élete és testi épsége. A magzatelhajtás tényállásának megalkotásával a jogalkotó egyértelművé tette, hogy a magzat elpusztítása nem tekinthető emberölésnek, mivel az kizárólag az élő emberek ellen követhető el.

¹⁷ Magzatvédelmi törvény 1.§

¹⁸ NAGY FERENC – VIDA MIHÁLY – JUHÁSZ ZSUZSANNA: „Az élet, a testi épség és az egészség elleni bűncselekmények”, in *A magyar büntetőjog különös része*, szerk.: Nagy Ferenc, Budapest 2009, 92-98. pp.

A Szentírás alapján az emberi élet születés előtt is szent és sérthetetlen, Isten „Ne ölj!” parancsa a magzatra egyértelműen vonatkozik.¹⁹ Ezzel kapcsolatban Werbőczy Hármaskönyvében tett lényeges megállapítást: a „Ne ölj!” isteni parancsának emberi törvényhozás általi feloldása bizonyos esetekben lehetséges.²⁰ Thielicke etikájában kifejező módon jelentkezik az abortusz kérdése. Kiindulási alapként a megfogant élet szentségét és sérthetlenségét tekinti, „amely a fejlődő magzat életét is magába öleli”.²¹ Az emberi életet érintetlenségnek tartja, ami nem „racionalizálható”, tehát nem szabad hasznosságát emberi mérlegelés tárgyává tenni. Thielicke szerint a fejlődő emberi élet érintetlensége a megváltás tényéből vezethető le. Az idegen méltóság ugyanis transzcendens jelleggel bír, hiszen nem az ember saját, immanens értékét jelenti, hanem azt az értéket, amelyet „Isten áldozatos szeretete beleinvestált”.²² Thielicke ugyanolyan mértékben kívánja védeni a megfogant életet, mint egy felnőtt ember életét. Véleménye szerint ehhez elegendők a tisztán biológiai tények: az embrió ugyanis saját életet él, bár az anya szervezetében, de több mint az anya testének egy szerve; a foetusnak pedig saját vérkeringése és idegrendszere van.²³

A megfogant emberi élet méltósága és védendősége különböző konfliktusokba kerülhet. Thielicke szerint a teológiai etika kérdésfeltevéseinek az orvosi indikációkra, vagyis az anya és a gyermek között létrejött konfliktusokra kell koncentrálnia. Ilyen helyzetekben felmerül az „étékesebbnek” ítélt élet megítélésének problémája. Ez a választási helyzet pedig – Thielicke szerint – arra kényszeríti az embert, hogy a kvalitatív szempontok mellett (ti. emberi élet szentsége és sérthetlensége) figyelembe vegye a kvantitatív különbségeket is. Thielicke rámutat arra, hogy ilyen esetekben az ember kompromisszumra van utalva, amelyben nem hozható abszolút értelemben jó vagy rossz döntés.²⁴

Az élet- és szabadságellenes bűncselekmények közül különös súlya van a római katolikus egyházjogban is az abortusznak. Erre utal az is, hogy ebből a bűncselekménycsoportból CIC-ben egyedül a magzatelhajtás szerepel külön kánonban. Kiemelését indokolja továbbá, hogy mivel a világi jogrendek büntetőjogi védelme szűkebb körű, a potenciális elkövetők számára az egyházi büntetés visszatartó erejű lehet.

¹⁹ Vö.: HÁMORI ANTAL: *A humánembrió védelme erkölcteológiai szempontból*. Budapest, 2008, 15-19. pp.

²⁰ FÉLEGYHÁZY 1942, 92. p.

²¹ THIELICKE, *MENSCH SEIN und MENSCH WERDEN: Entwurf einer christlichen Anthropologie*, 2725. p.

²² THIELICKE, *MENSCH SEIN und MENSCH WERDEN*: 2742. p.

²³ THIELICKE, *MENSCH SEIN und MENSCH WERDEN* 2733. p.

²⁴ OROSZ: *Idegen méltóság*, 98-100. pp.

Az 1398. k. bünteti mindazt, aki eredményes magzatelhajtást végez. Nem követi el tehát a bűncselekményt, akinek kísérlete sikertelen marad. Nem meríti ki a bűncselekményi tényállást az, aki olyan cselekményt végez, amely kettős hatással jár, ha a szándék a másik, jó hatásra irányult, a magzatelhajtást viszont nem akarta közvetlenül. Az azonban nem szünteti meg a közvetlenül magzat elhajtására irányuló cselekmény büntetendő voltát, hogy ezt valaki egy általa jónak tartott célból teszi. A jó cél ilyenkor sem szentesíti a bűnös eszközt.

A mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatban, valamint a kísérletek során elpusztított embriókra tekintettel az Apostoli Szentszék az 1398. kánonhoz hiteles törvényt magyarázatot fűzött, amelyben kifejtette, hogy abortusznak minősül a magzat megölése bármilyen módon és a fogamzás pillanatától kezdve bármikor. A törvényt magyarázat háttérében az állt, hogy egyesek a tényállás megvalósulásához az éretlen magzatnak a méhből való mesterséges eltávolítását tartották szükségesnek. Ez a felfogás arra engedett következtetni, ha pl. a magzatot a méhből való eltávolítás előtt már elpusztították, ez nem lett volna abortuszként büntetendő. Ezért a tényállás megvalósítható akár „lombikbébi” sérelmére is.²⁵ Érdekes kérdéseket vet fel továbbá az ún. preimplantációs genetikai diagnosztikai eljárás (PGD). Orosz Gábor véleménye szerint „a súlyos genetikai rendellenességet mutató preembriók beültetésének mellőzése erkölcsileg vállalható, amennyiben olyan korlátok között valósul meg, amelyek nem vezetnek az emberi élet önkényes értékek és kritériumok alapján történő tervezéséhez és figyelembe veszik, hogy a preembrió ontológiai és morális státuszának korrelációban kell állnia a gyakorlati határokkal”. Hozzátette továbbá, hogy egyetért az Amerikai Lutheránus Egyház álláspontjával is, miszerint „a genetikai ismeretek felelősséggel történő használata a szűrővizsgálatok és a tanácsadás során a szükségtelen szenvedés megelőzése céljából Isten szándékával összhangban van”.²⁶ Véleményem szerint ezen állásfoglalás a genetikai rendellenességben szenvedő magzatok abortálásának lehetőségét is igazolhatja.

A magzatelhajtás büntetése az 1398. k. értelmében önmagától beálló kiközösítés. A kiközösítés a cenzúrák körébe tartozó büntetési fajta. A cenzúrák a kánonjog sajátosságai, olyan büntetések, amelyek célja az elkövető makacsságának megváltoztatása. A kiközösítés mellett a cenzúrák közé tartozik még az egyházi tilalom és a felfüggesztés (1312. k.). Mivel a cenzúrák csak igen súlyos cselekmények esetén szabhatók ki, azokat legalább egyszeri előzetes figyelmeztetésnek kell megelőznie. (1347. k.) A cenzúra csak akkor engedhető el, ha az elkövető felhagyott a makacssággal, vagyis aki a büntetendő cselekményt

²⁵ ERDŐ 1991. 534-536. pp.

²⁶ <http://lutheran.hu/cikk/hol-kezdc5%91dik-az-emberi-%C3%A9let-%E2%80%93-interj%C3%BA-dr-orosz-g%C3%A1bor-viktorral> (2014. 12. 04.)

valóban megbánta, valamint a károkat és a botrányt kellően helyrehozta, vagy azt komolyan megígérte (1358. k., 1347. k.).

A CIC a kiközösítés fogalmát nem határozza meg. A fogalom jelentését Alphonse Borras nyomán így írhatjuk le: „Olyan sajátosan gyógyító célú pozitív egyházi büntető szankció, melyet igen súlyos büntetendő cselekmények ellen rendeltek, és amelynek elválaszthatatlan hatásai a jogok és kötelességek gyakorlásának olyan a Codex rendelkezéseinek megfelelő tilalmaiban állnak, melyek az egyház lelki javaiból való (szinte) teljes kizárást eredményeznek”. A kiközösítés nem jelenti feltétlenül az egyház teljes közösségéből való kizárást, de a kiközösített a kánonokban felsorolt jogait elveszti. A kiközösítés lehet utólag kimondandó vagy önmagától beálló. Az önmagától beálló kiközösítés hatásai:

- istentiszteleti szertartásban való szolgálati részvét tilalma;
- szentségek végzésének és szentségek felvételének tilalma;
- egyházi hivatalok, szolgálatok vagy bármiféle egyházi tisztség gyakorlásának és egyházkormányzati intézkedések végzésének tilalma (1331. k.).²⁷

Annak megítéléséhez, hogy egy konkrét esetben tényleg beáll-e az abortuszért járó kiközösítés, figyelembe kell venni, hogy az önmagától beálló büntetés csak akkor sújtja a tettet, ha az tudja, hogy a magzatelhajtásért kiközösítés jár (1324. k.).

A szerzetesekre, de a világi intézmények és az apostoli élet társaságai tagjaira is vonatkozó büntetésszerű jogkövetkezmény, hogy a cselekmény elkövetőjét az intézményből el kell bocsátani. (695. k., 729. k., 746. k.).

Ezzel összefüggésben a világi és egyházi büntető joghatóság viszonyáról elmondható, hogy az egyházi hatóság tartózkodik vagy enyhébb büntetés kiszabását rendeli, amennyiben a tettet a polgári hatóság már kellőképpen megbüntette.²⁸ Tehát az egyházi büntetésnek főként a magzatelhajtás törvényi tényállásán kívüli esetekben van jelentősége.

4. Összegzés

A terhességmegszakítás megítélése időről-időre és országról-országra változik. Sok más tényező mellett a vallás társadalmi életben betöltött szerepe is hozzájárul a kérdés megítéléséhez. Véleményem szerint ezek a (vallásos) tradíciók hozzátartoznak az egyes nemzetek identitásához, így azokat tiszteletben kell tartani. Fontos azonban elkülöníteni egymástól a normatív rendszereket. Ez

²⁷ ERDŐ 1991, 493-495. pp.

²⁸ ERDŐ 1991, 536. p.

az elkülönítés nem mindig egyszerű feladat, hiszen – mint azt a tanulmány bemutatja – ezek végső soron „egy töről fakadnak”. Az elkülönítést tovább nehezíthetik a – szintén bemutatott – kapcsolódási pontok. Mégis lényeges, hogy mindegyik normarendszer csak a saját „hatókörében” érvényesüljön, hiszen csak ezzel tudják szolgálni a társadalmi életben betöltött különböző szerepeiket. A jog, mint általánosan kötelező magatartásszabály-rendszer, az erkölcs és/vagy a vallás által nem mindig igazolható módon és eszközökkel szabályozza az életviszonyokat, végső célja, a közjó érdekében. Tehát azzal, hogy egy-egy jogszabály tartalma morálisan nem igazolható, még nem válik feltétlenül érvénytelenné, hiszen azt egy rendszer (jogrendszer) elemeként kell értelmezni. Értéktételest ezért az egész jogrendszerről az alapján lehet hozni, hogy a közjó elérését célozza-e.

A jog nem pótolhatja az egyén személyes felelősségvállalását és döntését, mivel az emberi jogok és az emberi méltóság között olyan határ húzódik, ahol az egyes embernek kell megteremtenie az elfogadható kompromisszumot. A terhességmegszakítás is a „nyitott társadalom nyilvános” kérdései közé tartozik, amelyre olyan társadalmi fórumok reagálhatnak, amelyeken egymástól eltérő erkölcsi meggyőződések találkozhatnak és találkoznak. A kialakuló nyilvános diskurzusban az egyháznak részt kell vállalnia, nem csupán reakciójával, hanem agitációjával is. A egyházaknak ugyanis megvan az a pozitív lehetőségük, hogy mivel nem kormányzati szervek, sem pedig profitorientált intézmények, a társadalmi párbeszéd számára megfelelő alapot teremtsenek.²⁹

A terhességmegszakítások számának csökkentése a társadalom közös érdeke. Véleményem szerint a jogszabályi szigorítás – ezen cél elérése érdekében – nem megfelelő eszköz. Ellenben a felelősségteljes életre nevelés koncepciójának fejlesztése és általánossá tétele az lehet. Ehhez nyújthatna segítséget a jog mellett az erkölcs és a vallás normatív rendszere is.

²⁹ OROSZ: *Idegen méltóság*, 153-154. pp.